

gyar mester követője, sőt alkata, habitusa nagyban különbözött az övétől: Richard Strauss.

A szimfonikus költemény tehát – a mindig mindenben teremtő szellemű Liszthez híven – nem rombolt, csak épített, nem vett el semmit a zene történetétől, csak adott. Ezt mutatja, hogy Liszt után még egész szimfónia-életművek születtek. Mindegyik előtt Brahmsé: Johannes Brahmsnak mind a négy szimfóniája már a liszti szimfonikusműfaj megfélemlítésén keletkezett. És ne feledkezzünk meg Anton Brucknerről, Gustav Mahlerről, majd nyomában a 20. század legnagyobb szimfoniaszerzőjéről, Dmitrij Sosztakovicsról. Hár-

muk közül kettőt, Mahlert és Sosztakovicsot azért is érdemes ebben az összefüggésben említeni, mert nagy jelentőségű szimfónia-termésük nemcsak a műfaj nem szűnő erejét, továbbélésre való képességét mutatja, hanem azt is, miként termékenyült meg a szimfónia a szimfonikus költemény által. Mahlernél és Sosztakovicsnál ugyanis rendkívül erős a szimfóniák háttérében munkáló narrativitás szerepe, márpedig ez a szimfonikus költemény újdonságai közül az egyik legfontosabb. A másik a szimfonikus költemény tematikus egysége, amely rendkívül koherens műveket eredményezett, a variációs elv és a tématranszformáció mint munkamódszer markáns jelenlétével.

A szimfonikus költemény műfajának megal-

kotása nagy tett volt a zenetörténetben, olyan elhatározó újítás, amely páratlan erővel hatott a zenekari zene komponálására, és paradigmaváltást hozott. Ehhez képest Liszt szimfonikus költeményei máig nem foglalták el a repertoárban az őket megillető helyet, bizonyos szempontból úgy tetszik, máig megmaradt olyan zeneszerzőnek, aki felfedezésre vár. Mert mit is játszanak ma Liszttől a hangversenytermekben? A virtuóz szólószólisták-repertoárt, a versenyműveket, és örülhetünk, ha egy-két igényesebb előadó olykor válogat a Zarándokokévek sorozataiból. A Krisztus-oratórium, Liszt életművének izgalmas kései termése, valamint a szimfonikus költemények tucatnyi remekműve máig a periférián tengődik.

Liszt Ferenc követői

Interjú Kovács Gézával, a Nemzeti Filharmonikusok főigazgatójával

„Liszt rendkívül összetett, gazdag személyiséggel rendelkezett. Nemcsak életművén keresztül, hanem életútja során is rendkívül sokféle arcot mutatott, amelyet sokszor félreértettek, vagy szándékosan félremagyaráztak, vagy klisévé egyszerűsítettek. Ritkán esik szó azonban a zongorapedagógusról, vagy arról a tudósról, akinek utolsó periódusában a zeneirodalom legmélyebb, legsötétebb univerzumaiba volt bátorsága behatolni. A Nemzeti Filharmonikusok ezt a kevésbé ismert Liszt Ferencet szeretné felmutatni.”

I Programjából ítélve a Nemzeti Filharmonikus Zenekar és a Nemzeti Énekkar nemcsak a Liszt-évben, hanem az azt keretező két hangverseny-évadban is gyakran tűzi műsorára Liszt Ferenc műveit...

– A Nemzeti Filharmonikusok Kocsis Zoltán művészeti vezetésével nemcsak az évfordulók alkalmával szólaltatja meg jeles magyar zeneszerzők alkotásait. Liszt Ferenc esetében ez különösen igaz, hiszen a legismertebb Liszt-kompozíciók a zenekar állandó repertoárjának részei. Közismert tény továbbá, hogy Kocsis Zoltán évfordulótól

függetlenül hangszerelte meg Liszt számára rendkívül kedves és fontos zongoraműveit, amelyeket itthon is és külföldön is több helyen bemutatott már az együttes.

I Hol adták elő eddig ezeket a meghangszerelt zongoraműveket?

– Alkalomtól függetlenül játszottuk többek között a zenekar spanyol turnéján, továbbá a bécsi Musikvereinsaalban is – hogy csak a legrangosabb helyszíneket említsem –, de más külföldi zenekarok is műsorra tűzték már e meghangszerelt zongorakompozíciókat.

I Milyen további különlegességekkel készülnek az évfordulóra?

– Az évforduló nekünk nagy örömünkre szolgál. Boldogan és büszkén mutatjuk fel Liszt ismert és kevésbé ismert kompozícióit. Számunkra épp ezért nagy lehetőség rejlik a jubileumi évben. Mindig megütközéssel olvastuk ugyanis azokat a fanyalgó, tudálékos cikkeket, amelyek elsősorban német, brit és amerikai lapokban jelentek meg Liszttel kapcsolatban. Érdekes módon ezek a cikkek általában mint idejétmúlt öregurat állítják be Liszt Ferencet, és vagy kizárólag az életmű legedesebb apró gyümölcsseit csipegetik – mint például a magyaros jellegű kompozíciók –, vagy azokat a Liszt-műveket, amelyek annak idején egész más funkcióval jöttek létre, mint amilyen céllal

most mi hallgatjuk őket. Eközben mélyen hallgatnak arról a Lisztről, aki egészen új utakon járt, és szinte már közhelyszámba megy, hogy nélküle nem lenne Wagner, Debussy, Richard Strauss vagy Bartók.

I Ez tény, hiszen maga Bartók volt az, aki akadémiai székfoglalójában Lisztről, mint a 20. századi zene előfutáráról érkezett. Mint általában a nagy egyéniségeknek, Lisztnek azonban nemcsak a zenéje, hanem az egyénisége is minden korban megosztotta a közvéleményt.

– Liszt rendkívül összetett, gazdag személyiséggel rendelkezett. Nemcsak életművén keresztül, hanem életútja során is rendkívül sokféle arcot mutatott, amelyet sokszor félreértettek, vagy szándékosan félremagyaráztak, vagy klisévé egyszerűsítettek. Inkább előtérben van a gáláns kalandjairól elhíresült meggyőző férfi, a híres zongoravirtuóz, vagy az önzetlenül segítőkész barát, aki egyforma jóindulattal nyilatkozott Chopinról és támogatta Wagnert, jóllehet nem mindig részesült viszonzásban. Ritkán esik szó azonban a zongorapedagógusról, vagy arról a tudósról, akinek utolsó periódusában a zeneirodalom legmélyebb, legsötétebb univerzumaiba volt bátorsága behatolni. A Nemzeti Filharmonikusok ezt a kevésbé ismert Liszt Ferencet szeretné felmutatni.

■ Milyen műveken keresztül kívánják teljesíteni ezt a missziót?

– Ha végigtekintünk a Liszt-bicentenáriumot érintő két hangversenyévnadon, akkor egyszerre találjuk meg benne a zongorára és zenekarra komponált népszerű Magyar Fantáziát, de a ritkán hallható, „Amit a hegyen hallani” című Victor Hugo-vers nyomán komponált első szimfonikus költeményt is. A jelenleg zajló hangversenyévnad nyitókoncertjén pedig a szintén keveset játszott 13. zsoltárt, valamint a Strassburgi katedrális harangjai című alkotást adták elő együtteseink.

■ Hogyan illeszkednek bele a Nemzeti Filharmonikusok hangversenyei a Liszt-évteljes magyarországi programsorozatába?

– A magyarországi Liszt jubileumi év hivatalos megnyitójára 2011. január 22-én került sor a budapesti Művészetek Palotájában, a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. Az a megtiszteltetés érte együtteseinket, hogy a nyitó díszhangversenyen Kocsis Zoltán vezényletével, neves szólisták társaságában működhetek közre többek között Liszt Koronázási miséjének előadásában. A Magyar Televízió közönsége és a Művészetek Palotája honlapjára látogatók is tanúi lehetnek, hogy milyen Liszt képet kívánunk közvetíteni. Azét a Liszt Ferencét, aki a rapszodiákon túl magasodik, irányt mutatva a 20. századi európai zeneszerzők nemzedékeinek.

■ Külföldön is ezt a Lisztet kívánják megmutatni, szakítva az eddigi klisékkel?

– Igen, feltétlenül. Január végén Magyarország európai elnökségének hivatalos megnyitó-ünnepségén két koncerten léptek fel az együttesek a brüsszeli Beaux Arts patinás hangversenytermében, Liszt és Bartók műveivel. Itt Liszttől az Á-dúr zongoraverseny hangzott el Ránki Dezső szólójával, Kocsis Zoltán vezényletével, valamint a Les préludes és a Koronázási mise, a februári németországi turné műsorán pedig szintén a Les préludes szerepel. Május 27-én a Vatikánban adnak elő Liszt kompozíciót együtteseink. Itt eredetileg a Szent Erzsébet legenda lett volna műsoron, de a Szentszék kérésére egy rövidebb műsorról kell fellépünk, ezért itt is a Koronázási mise csendül majd fel.

2011. október 22-én, Liszt Ferenc születésnapján pedig szerte a világon a Krisztus oratórium hangzik el. A Nemzeti Filharmonikus Zenekar és a Nemzeti Énekkar Kocsis Zoltán vezényletével a helyszínen jelen lévők és a televíziós közvetítés nézői számára a budapesti Szent István Baziliká-

ban szólaltatja meg ezt a remekművet, amelyet annak idején a pesti közönség Liszt vezényletével ismerhetett meg.

■ Jelent-e valamilyen többletet az együttesek számára e monumentális művek megszólaltatásakor, hogy a jelenlegi főzeneigazgató, Kocsis Zoltán zongoraművészként maga is a zongora felől közelít a Liszt-oeuvre megismeréséhez?

– Nagyon sok tekintetben válik az együtteseink javára, hogy Kocsis Zoltán mint zongoraművész gyerekkora óta tanulmányozza a legnagyobb zongorista-zeneszerzők életműveit, mintegy belülről kifelé hántva le azok egyes rétegeit. Amint a Bartók Új Sorozat lemezösszkiadásra is igaz, hogy a zongoraművész Kocsis Zoltán karmesterként is egészen páratlan mélységében ismeri a bartóki életművet, ugyanez érvényes Lisztre is. Amikor például a Les préludes-öt próbálja, vagy egy Liszt oratóriumot, akkor mintegy belebújik annak a zseniális zongoristának a bőrébe, akinek – mint ahogy neki is – egy idő után kevés volt a zongora, és a nagyzenekar színeire, lehetőségeire volt szüksége ahhoz, hogy zenében kifejezhesse mindazt amit gondol. Ez hallatszik a Kocsis által vezényelt Liszt-művek interpretációján is. A zongoristák színe-javától megszokott pregnáns billentéstechnika, a megszólaltatott hangok egzakttsága, tisztasága ugyanolyan követelmény, mint az a poézis, ami nemcsak a Szerelmi álmokban lelhető fel, hanem a Liszt kompozíciók többségében, például az imént említett Szent Erzsébet legendában is. Éppen ezért azt gondolom, hogy a zenekar és az énekkar is bőségesen kiveszi a részét abból a Liszt ünnepségsorozatból, amely legalább annyira a miénk, mint más nemzeteké – ha nem jobban, és legalább annyira a nagyvilágé, mint amennyire a miénk. Ismét csak azt tudom mondani, hogy a célunk az, hogy az ismeretebb művek mellett a bicentenárium adta különös figyelemnek köszönhetően egy olyan Lisztet mutassunk fel, amely nem a tévésorozat „Szerelmi álmok” Lisztje csak.

■ Terveznek-e lemezfelvételeket a jubileum alkalmából?

– Örömmel mondhatom, hogy a televíziós és rádiós közvetítéseken túlmenően, a Warner lemeztársasággal készítünk egy Liszt-lemezt, amelyen a január 22-i műsorunkon elhangzó több mű a Les préludes-del kiegészítve kerül felvételre. Továbbá az is nagy örömünkre szolgál, hogy egy korábbi Les préludes- és Mazeppa-felvétellel szerepelünk azon a CD-n is, amelyet a kormány

Magyarország európai uniós elnöksége alkalmából jelentetett meg. Egy Magyarországról, Liszt Ferencről, Bartókról, a magyar kultúráról szóló album mellett ezt a lemezt kapják ajándékba azok a koronás fők, kormánytagok, politikusok, művészek, akikkel az uniós elnökségi félév során Magyarország kapcsolatba kerül. A lemezen egyébként a Nemzeti Filharmonikus Zenekaron kívül közreműködik még Csalog Gábor, Krausz Adrienne zongoraművész, a csodás tehetségű igen fiatal Vida Mónika, akadémiai zongorista-növendék, valamint a Szent Efrém férfikar. Terveink között szerepel egy olyan, a Hungaroton gondozásában megjelentetendő Liszt-lemez is, amelyről még egyeztetések zajlanak. A lemez műsorán jobbra Kocsis Zoltán Liszt-hangszereléseit hallhatjuk majd. A Művészetek Palotája elmúlt karácsonykor megkezdett internetes közvetítésének köszönhetően pedig valamennyi, a MÚPÁ-ban megrendezésre kerülő Liszt-koncertünk is élő egyenesben a MÚPA honlapján lesz megtekinthető. A külföldi fellépéseink jelentős részét a helyi klasszikus adók közvetítik. Ez volt a helyzet Brüsszelben, mint ahogy több német adó is jelezte már, hogy a németországi koncertkörút műsorát szeretné majd sugározni, ezen túlmenően a Vatikáni Rádió is tervbe vette már a Koronázási mise közvetítését. Amint azt már említettem, az október 22-i Krisztus oratórium-előadást pedig a Magyar Televízió nézői is láthatják-hallhatják.

■ A már említetteken kívül milyen egyéb hazai zenei eseményeken vesznek részt a Liszt év kapcsán a Nemzeti Filharmonikusok?

– Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy a Nemzeti Filharmonikusok a vidéken legtöbb hangversenyt adó budapesti székelyű együttes. Ennek következtében mind az énekkar, mind a zenekar együtt is és külön-külön is meglehetősen sok, évente átlag 30-35 hangversenyen vesz részt a nagyobb vidéki városokban. A január 22-i nyitóhangverseny műsorát például, a budapesti koncertet megelőzően két vidéki városban is előadtuk, Székesfehérvárott, illetve Sopronban. A Liszt-év során még számtalan alkalommal lép fel a két együttesünk vidéken, hol együtt, hol külön-külön adva műsorokat többnyire Liszt törzsrepertoárral. Marian Lapsansky a Szlovák Filharmonia igazgatója pedig épp most, beszélgetésünk előtt hívott meg bennünket Liszt-műsorról idén decemberre a Pozsonyi Zenei Fesztiválra, hogy a fesztivál díszvendégeiként Liszt műveit tolmácsoljuk. *Kaisinger Rita*